

Будік Ігор Миколайович,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ

Анотація. У роботі визначено особливості сучасних злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, що впливають на виявлення та документування такої категорії кримінально протиправних діянь, а також запобігання їм. Охарактеризовано проблемні питання запобігання їх діяльності, пов'язані з транснаціональним характером сучасного організованого наркобізнесу, корупційними зв'язками серед органів державної влади, використанням інформаційних технологій, недосконалістю законодавства, недостатньо ефективною роботою державних органів щодо протидії наркозлочинам, а також лікування та реабілітації наркозалежних.

Ключові слова: злочинна організація; запобігання кримінальним правопорушенням; злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; корупція; досудове розслідування; покарання.

The work defines the peculiarities of modern criminal organizations in the sphere of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors, which affect the detection and documentation of this category of criminally illegal acts, as well as their prevention. Problematic issues of prevention of their activities related to the transnational nature of modern organized drug business, corruption ties among state authorities, use of information technologies, imperfection of legislation, insufficiently effective work of state bodies in countering drug crimes, as well as treatment and rehabilitation of drug addicts are characterized.

Keywords: criminal organization; prevention of criminal offenses; crimes in the sphere of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors; corruption; pre-trial investigation; punishment.

Протидія злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів в Україні завжди залишалася в центрі уваги правоохоронців. Особливу стурбованість викликає кримінально-протиправна діяльність учасників злочинних організацій, яка серйозно впливає не лише на рівень забезпечення населення наркотичними засобами, психотропними речовинами та їх аналогами, але й формування пропозиції на цю категорію заборонених

речовин. Шкода від вживання наркотиків очевидна і неодноразово доведена медичними, психологічними та соціальними дослідженнями. Водночас злочинна організація – це така форма співучасті, яка дозволяє максимально ефективно організувати незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів не лише на території України, але й за її межами.

Сучасні злочинні організації, що спеціалізуються на злочинах у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, мають високий рівень мобільності та конспірації, корупційні зв'язки у судових і правоохоронних органах, транснаціональний характер, використовують новітні технології виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Це суттєво ускладнює виявлення та документування такої категорії кримінально протиправних діянь, а також запобігання їм.

З огляду на зазначене запобігання та протидія діяльності злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів залишається пріоритетним напрямом роботи правоохоронних органів, насамперед Національної поліції України.

У контексті зазначеного особливу увагу слід звернути на наступні факти, які обумовлюють складність як запобігання, так і протидії діяльності злочинних організацій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

1. Сучасний організований наркобізнес має транснаціональний характер, що ускладнює виявлення та документування діяльності транснаціональних злочинних організацій, а відтак і не завжди вдається повністю припинити їхню діяльність.

2. Учасники злочинних організацій активно використовують корупційні зв'язки серед органів державної влади не лише для ухилення від кримінальної відповідальності, але й організацій схем незаконного виробництва, перевезення, пересилання та збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. На жаль трапляються поодинокі випадки причетності до цієї кримінально протиправної діяльності правоохоронців. Наприклад, упродовж 2010 року на території Святошинського району міста Києва була створена злочинна організація, до складу якої входили працівники міліції. Вона мала на меті особисте збагачення її учасників шляхом протиправного заволодіння чужим майном та одержання у будь-якому вигляді хабарів за не притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які збувають чи здійснюють придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів [1].

Окремі громадські активісти заявляють, що корумпована правоохоронна система «кришує» наркобізнес, а іноді й сама є організатором такого «бізнесу». Для того, щоб демонструвати

«успішну діяльність» і виконувати показники, поліція змушена вишукувати дрібних наркоторгівців або ж наркоспоживачів та засуджувати їх до великих термінів [2]. По-перше, слід констатувати, що такі випадки можливо й мали місце, однак є поодинокими. По-друге, працівники поліції не мають повноважень щодо засудження осіб, які вчинили злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

3. Сучасний рівень інформаційних технологій надає можливість тривалого та безперешкодного здійснення злочинної діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів (їдеться щонайменше про використання інтернет-магазинів, телеграм-каналів та інших додатків для спілкування, електронних платіжних систем, закладок тощо). Затримання окремих учасників злочинної організації не завжди надає можливість задокументувати діяльність усієї злочинної організації, а відтак і припинити її функціонування.

4. Процес досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених учасниками злочинних організацій, як і інших злочинів та кримінальних проступків, суттєво ускладнений. Це дозволяє підозрюваним та обвинуваченим у певних випадках уникати кримінальної відповідальності за вчинене. Йдеться щонайменше про тривалі терміни проведення експертиз, ускладнену процедуру отримання дозволу на проведення тимчасового доступу, неможливість слідчого провести оперативну закупку через те, що кошти на неї видають лише працівникам оперативних підрозділів. Мають місце й численні недоліки кримінального процесуального законодавства. Як слушно зауважено «сучасні тенденції законотворення як в Україні, так і в усьому світі спрямовані в першу чергу на захист інтересів осіб, які вчиняють злочини, а не на підвищення ефективності протидії їм, посилення захисту інтересів потерпілого» [3, с. 46].

Натомість призначене покарання за кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів не завжди справедливе з огляду на його невідповідність характеру та ступеню небезпеки вчинених кримінально протиправних діянь.

5. Недостатньо врегульованим на сьогодні є порядок обігу прекурсорів, що дозволяє легко отримувати необхідні матеріали, зокрема закуповувати їх за кордоном, і виготовляти наркотичні засоби. Якщо обмежити нелегальний обіг прекурсорів, то можна суттєво мінімізувати виготовлення наркотичних засобів. Важливо також забезпечити контроль суб'єктів, які мають відповідні ліцензії у цій сфері.

6. Недостатньо ефективна й робота митних органів, прикордонників та СБУ, що дозволяє завозити на територію України наркотичні засоби в особливо великих розмірах.

7. Суттєвим недоліком у запобіганні досліджуваним злочинам залишається неналежне лікування та реабілітація наркозалежних, що

значно впливає на попит на наркотичні засоби в Україні, а також полегшує залучення таких осіб до кримінально протиправної діяльності злочинних організацій.

Наприклад, згідно з результатами анкетування, проведеного обласним наркодиспансером Дніпропетровської області встановлено: низький рівень ефективності організації роботи наркологічної служби; відсутність регулярного та достатнього фінансування для проведення попереджувальної роботи; недостатня кількість психотерапевтів, психологів, соціальних педагогів, спеціалістів із соціальної роботи; недостатність забезпечення спеціальним устаткуванням і методиками швидкого й точного визначення наявності різних психоактивних речовин в організмі людини; поступове збільшення кількості осіб, особливо неповнолітніх, з діагнозом «наркоманія», які потребують стаціонарного лікування [4, с. 49]. Не випадково пропонується впорядкувати створення таких організацій під суворим наглядом та контролем вітчизняних правоохоронних органів, підвищити вимоги до їх обслуговуючого персоналу та надати необхідну матеріальну підтримку [5, с. 85].

Усунення зазначених причин і умов може суттєво підвищити ефективність запобігання та протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, що вчиняють злочинні організації.

Список використаних джерел

1. Вирок колегії Святошинського районного суду м. Києва від 2 листоп. 2015 р. № 759/9978/14-к Єдиний державний реєстр судових рішень: [сайт]. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/53079535>.

2. Осипян А. Катастрофи української наркополітики. zn.ua. 13 лютого 2021 р. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/katastrofi-ukrajinskoji-narkopolitiki.html>.

3. Вознюк А. А. Реальні причини топ-корупції в Україні та нереальні способи протидії їй. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.): у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ, 2019. Ч. 1. С. 44–47.

4. Литвак О. М. Запобігання наркозлочинності неповнолітніх в Україні кримінально-правовими засобами: монографія / Литвак Олег Михайлович, Однолько Інна Валентинівна. Дніпропетровськ: Вид-во ДДУВС, 2012. С. 49.

5. Вознюк А. А., Щирська В. С. Запобігання організації або утриманню місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: монографія. К.: Освіта України, 2017. 184 с.